

JUHLAJULKAISU

MATTI YLÖSTALO

1917 · 4/2 · 1987

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

VAMMALA 1987. VAMMALAN KIRJAPAINO OY

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-087-5

ISBN 978-951-855-870-8 (PDF)

Lahjan peräyttämisestä velkojen hyväksi

I. Useat syyt voivat saada aikaan, että velkaantuneet henkilöt päätyvät lahjoittamaan varojaan, toisinaan jopa ylenmääräisesti. Mistään altruismista ei kylläkään ole yleensä kysymys esim. silloin, kun heikosti menestynyt liikkeenharjoittaja luopuu omistamistaan arvoesineistä vastiketta lainkaan vaatimatta. Syynä tähän saattaa tosin olla vain holtittomuus varojen käytössä sen jälkeen, kun yritystoiminta on epäonnistunut. Mutta lahjoitus voi olla myös valeoikeustoimi. Näin on laita etenkin silloin, kun omaisuutta on luovutettu jollekin sukulaiselle tai muutoin läheiselle henkilölle. Lahjoituksen yhteydessä on voitu salaisesti sopia siitä, että lahjoitetut varat palautetaan niiden antajalle tämän konkurssin jälkeen. Ja vaikkei tällaista ehtoa olisi sovittukaan, lahjoittaja on voinut edellyttää palautuksen aikanaan toteutuvan. Lahjoittaja on voinut myös toivoa, että lahjan saaja tekisi hänelle joitakin palveluksia tai tukisi häntä uutta yritystoimintaa aloitettaessa. Lahjoitusten motiivina saattaa myös olla vain halu tehdä velkojille kiusaa.

Velallisen lahjoitukset ovat hänen velkojilleen erityisen vaarallisia, koska velallisen varat tällöin vähenevät eikä mitään tule tilalle. Niinpä onkin paikallaan järjestää velkojille mahdollisuus saada ainakin velallisen jouduttua konkurssiin tiettyä aikana (ns. kriittisenä aikana) ennen konkurssia toimeenpanemat lahjoitukset peräytymään. Lisäksi voidaan huomauttaa, ettei velkaantuneen henkilön asiana ole harrastaa varojensa lahjoittelua ja heikentää siten mahdollisuuksiaan selviytyä veloistaan. Lahjan peräyttäminen ei sitä paitsi yleensä ole lahjan saajan kanalta kohtuutonta, kun lahjan saanti ei ole häneltä vaatinut tavallisesti minkäänlaisia uhrauksia.¹

Lahjoitusten peräyttäminen onkin ollut se täytäntöönpano-oikeudellisen takaisinsaannin tapaus, joka on yleisesti otettu ensimmäisten joukossa eri maissa käytäntöön. Näin oli laita jo roomalaisessa konkurs-

¹ Lahjan peräyttämisen lainsäädännöllisistä perusteista ks. esim. *Lennander, Återvinning i konkurs* (1985) s. 166 ss. ja *Erwin Munch-Petersen, Skifteretten* (1956) s. 135 s.

Aure(järvi) on sattuvasti arvellut voitavan puhua »oikeusjärjestyksessämme ilmenevästä lahjan ja /tai sen haittavaikutusten torjumisjärjestelmästä.» (DL 1970 s. 172 alav. 3.

sioikeudessa, jonka actio Pauliana alun pitäen mahdollisti lahjan peräyttämisen. Ja myös Ruotsin 8. 5. 1767 annetun Kuninkaallisen selityksen perusteella kävi päinsä kohdistaa takaisinsaanti konkurssivelallisen vastikkeettomiin luovutuksiin.² Tämä selityshän oli meillä ensimmäinen säädös, jossa annettiin normeja konkurssitakaisinsaanista. Kun v. 1895 annetun ulosottolain säätämisen yhteydessä velkojat saivat oikeuden turvautua myös epäonnistuneen ulosmittauksen jälkeen v. 1868 annetun KS:n mukaiseen takaisinsaantiin, lahjojen peräyttämisen käytettävyys väljeni meillä samalla vastaavasti.³

Tosin on myös mahdollista, että velallisen lahjoitus on annettu jonkin yleiseltä kannalta hyödyllisen tarkoituksen hyväksi, kuten esim. taiteellisten, taiteellisten tai sosiaalisten päämäärien edistämiseksi. Aiheellisesti voidaan kysyä, olisiko tällaisissa tapauksissa suojattava ainakin vilpittömässä mielessä ollutta (s.o. lahjoittajan maksukyvyttömyydestä tietämätöntä) lahjansaajaa velkojen peräytysvaatimusta vastaan. Ulkomaisista oikeusjärjestyksistä onkin löydettävissä esimerkkejä siitä, että yleishyödyllisiin tarkoituksiin annettujen lahjojen takaisinsaantiedellytyksiä on jollakin tavoin tiukennettu.⁴ Suomen sen enempää kuin muidenkaan pohjoismaiden lainsäädännössä ei kuitenkaan ole siten menetelty, eikä siihen ole ollut syytäkään. Konkurssin partaalla olevan henkilön ei sovi asettaa edes kaikkein arvostetuimpien päämäärien suosimista velkojen intressien edelle.⁵

² Lahjan peräyttämissäännösten historiasta ks. *Julian Serlachius, Om återvinning till konkursbo* (1881) s. 93 ss.

Lahjan peräyttäminen on mainittu vanhastaan useiden maiden konkurssilaeissa eri peräytystapauksista ensimmäisenä. Näin myös Tanskan v. 1977 annettu uusi konkurssilaki (64 §). Anglo-amerikkalainen oikeus ei tunne eri oikeustoimityyppeihin kohdistuvia takaisinsaantiperusteita vaan ainoastaan yleisluonteisia normeja takaisinsaannin edellytyksistä. Näitä normeja tulkittaessa on kuitenkin pidetty selviönä, että nimenomaan velallisen vastikkeettomat luovutustoimet ovat peräytettävissä. Ks. *Lennander*, mt. s. 170 s. ja siellä mainittuja lähteitä.

³ Ks. tekstissä mainitusta takaisinsaannin ulottamisesta ulosotto-oikeuteen *Chydenius*, JFT 1895 s. 117 ss. V. 1973 ko. takaisinsaantisäännös siirrettiin UVA:sta nykyiselle paikalleen (UL 3: 35—36).

Ulosmittaustakaisinsaanti ei ole läheskään samassa määrin universaalinen kuin konkurssissa tapahtuva takaisinsaanti. Todettakoon, ettei esim. Ruotsin voimassa oleva ulosottolaki vieläkään tunne ensiksi mainittua takaisinsaantia, vaikka tämän v. 1981 annetun lain valmistelujen yhteydessä alun pitäen oli tarkoitus ottaa ulosmittaustakaisinsaanti käytäntöön (SOU 1973: 22 s. 266 ss.). Ks. myös *Lennander* mt. s. 39 s.

⁴ Itävallan v. 1914 annetun konkurssilain 29,1 § on jättänyt takaisinsaannin ulkopuolelle sellaiset yleishyödyllisiin tarkoituksiin annetut lahjat, joiden arvo ei ole kohtuuttoman suuri. Ks. säännöksen johdosta *Bartsch — Pollak, Konkursverordnung etc. I* (1937) s. 192.

⁵ Näin Suomen voimassa olevan oikeuden kannalta *Chydenius*, *Kontraktsrätt II* (1918) s. 28 ja *Grotenfelt*, *Kommentar till konkursstadgan* (1918) s. 108.

Tekstissä lausuttu sopeutuu hyvin LahjaL:n säännöksiin, jotka eivät lahjanlupauksen

Takaisinsaanti-instituutin kehittyminen on nimenomaan viime vuosikymmeninä johtanut eri maissa yleisesti siihen, että peräytettävän oikeustoimen osapuolten mala fidekseen kiinnitetään peräytysperusteita luotaessa yhä vähemmän huomiota. Tämä on merkinnyt sitä, että takaisinsaannin legaaliset tunnusmerkistöt ovat muuttuneet entistään enemmän objektiivisiksi. Takaisinsaantinormistot ovat siten etäännyneet edellä mainitusta *actio Paulianasta*, jonka menestyminen edellytti säännönmukaisesti sekä velallisen että peräytettävän oikeustoimen toisen osapuolen mala fideistä. Merkille pantavaa kuitenkin on, ettei *actio Paulian*ankaan hyväksyminen vaatinut lahjan vastaanottajalta vilpillistä mieltä. Lahjan peräyttämisen sääntely on sittemmin eri maissa johtanut siihen, ettei lahjan antajankaan mala fideistä yleensä vaadita. Juuri lahjan peräyttäminen on pyritty saamaan helposti toteutuvaksi toimenpiteeksi.⁶

Suomen voimassa olevan oikeuden kannalta on epäilyksittä selvää, että KS 46 §:n b-kohta ei edellytä minkäänlaista vilpillistä mieltä sen enempää lahjan luovuttaneen velallisen kuin lahjan saajankaan puolella. Kun peräytettävissä olevan lahjan tunnusmerkistö on ko. lainpaikassa kuvattu objektiivisena, ei subjektiivista puolta sovi tunnusmerkistöön tulkinnan tietä liittää. Lahjoittajan ei näin ollen tarvitse olla ollut lahjoituksen aikaan selvillä taloudellisesta tilastaan; ei vaadita edes sitä, että hänen olisi pitänyt olla perillä taloudellisista vaikeuksistaan. Ei liioin vaadita, että lahjan vastaanottajan olisi tullut olla tietoinen lahjoittajan heikosta taloudellisesta asemasta.⁷ Lahjan saajan ei ole tar-

sitovuutta määriteltessään myöskään tee eroa eri tarkoituksiin annettujen lahjoitusten välillä.

⁶ Lahjan käsitteeseen kuuluu oleellisesti lahjoittamistarkoitus (*animus donandi*). Ks. tästä esim. *Hakulinen*, *Velvoiteoikeus I. Yleiset opit* (1965) s. 178. Lahjan peräyttäminen velkojen hyväksi ei edellytä lahjoittajalla olleen sen enempää päämääriä.

Kun lahjan peräytys KS 46 §:n b-kohdan mukaan ei tavallisesti vaadi kantajalta (velkojalta tai konkurssipesältä) kovin vaikeaksi käyvää todistelua, kantajan ei yleensä kannata ryhtyä moittimaan lahjoitusta sillä perusteella, että se on ollut valeoikeustoimi. Ks. tällaisten tapausten johdosta *Aho*, LM 1963 s. 432 ss.

Lahjan peräytysedellytysten rajoittamista objektiivisesti havaittaviin tosiasioihin on korostettu erityisesti pohjoismaisessa ja mannereurooppalaisessa oikeustieteessä. Ks. esim. *Lejman*, *Bidrag till läran om återvinning i konkurs* (1939) s. 92 ss.; *Lennander*, mt. s. 167 s.; *Welamson*, *Konkursrätt* (1961) s. 224 s.; *Hagerup* — *Paulsen*, *Konkurs- og akkordforhandling* (1932) s. 240; *Mentzel* — *Kuhn*, *Kommentar zur Konkursordnung* 32 §.

⁷ Tekstissä mainituin tavoin on KS 46 §:n b-kohtaa meillä tulkittu. Ks. *Serlachius*, mt. s. 128 s. ja *Grottenfelt*, mt. s. 108. Sama kanta ilmenee myös tuomioistuinratkaisuksista. Lahjan peräytyskanteet on näet hyväksytty siihen katsomatta, ovatko oikeustoimen osapuolet olleet hyvässä uskossa vai ei. Samalla tavoin on myös KS:n esikuvana olleen Ruotsin v. 1862 annetun entisen konkurssilain vastaavaa takaisinsaantisäännöstä (36 §:ää) tulkittu. Ks. *Westring*, *Konkurslagen etc.* (1910) s. 53.

Tanskan v. 1872 annetun konkurssilain 26 §:n mukaan lahja voitiin peräyttää konkurs-

vinnut myöskään olla osallisena lahjoitusoperaation aikaan saamisessa.⁸

Edellä esitetyn pohjalta arvioituna on johdonmukaista, ettei lahjan peräyttäminen edellytä velallisen olleen lahjoituksen aikoihin jo maksukyvytön tai että hän olisi lahjoituksen johdosta tullut maksukyvyttömäksi. Lahja on siis peräytettävissä myös silloin, kun velallinen on tullut maksukyvyttömäksi vasta lahjoittamisen jälkeen, vaikkapa ennalta täysin arvaamattomien sattumien johdosta.⁹ Tällöin ei tosin ole velkojille koitunut lahjan takia välitöntä vahinkoa. Mutta vahingon välittömyys ei ole yleensääkään takaisinsaannin menestymisen edellytys.¹⁰

II. Kaikkiin lahjoituksiin ei kuitenkaan ole ollut tarkoituksenmukaista takaisinsaantia ulottaa. Kun kysymyksessä on konkurssin yhteydessä ajettava takaisinsaanti, on otettava lukuun, että konkurssipesän hoitajilla on yleisesti runsaasti kiireellisiä ja vaativia tehtäviä hoidettavanaan juuri niissä konkurssimenettelyn vaiheissa, joiden aikana takaisinsaantikanteetkin on pantava KS 47 §:n mukaisesti vireille. Tämän takia ei ole paikallaan ryhtyä ainakaan konkurssissa vähäpätöisten lahjoitusten peräyttämiseksi usein runsaasti aikaa ja kustannuksia vaativiin oikeudenkäynteihin. Ja on tarpeetonta vaivata tuomioistuimia arvoltaan vähäisten lahjoitusten peräytysasioilla, oli sitten käsillä konkursi tai ulosmittaus. Aiheellisesti onkin KS 46 §:n b-kohdassa säädetty lahjan peräyttämisen edellytykseksi, että lahjoituksesta on tullut velkojille tuntuva vahinko. Velkojienkin kiinnostus vähäisten lahjojen takaisinsaantiin lienee sitä paitsi tavallisesti siksi lievä, että lahjan saaja voi jo tästäkin syystä kernaasti pitää lahjan omanaan.¹¹

Arvosteltaessa lahjoituksesta velkojille koituneen vahingon tuntuvuutta ei konkurssin yhteydessä liene perusteltua panna painoa sille, miten paljon velallisella on kaikkiaan velkaa. Ratkaisevana on syytä pitää (ainakin periaatteessa) lahjan arvoa sellaisenaan. Lahjan tultua peräy-

sipesään ainoastaan, jos sen vastaanottaja oli ollut selvillä lahjoittajan maksukyvyttömyydestä. V. 1977 annetun uuden konkurssilain vastaava takaisinsaantisäännös (64 §) ei vaadi enää mala fideä.

⁸ Lahjoituksen toteutuminen vaatii kylläkin yleensä lahjan vastaanottajalta jonkinlaista myötävaikuttamista. Ks. *Walén*, Materiell konkursrätt (1980) s. 134.

⁹ Ks. edellisen johdosta *Grotenfelt* s. 108 ja *Lennander*, mt. s. 167.

¹⁰ Ks. *Lennander* mt. s. 87 ss. ja *Schönke — Baur*, Zwangsvollstreckungs-, Konkurs- und Vergleichsrecht (1956) s. 259 s.

¹¹ Alkuperäisen ruotsinkielisen lakitekstin mukaan lahjasta tulee aiheutua velkojille »märkelig skada». Ruotsin v. 1862 annetun konkurssilain vastaavassa kohdassa oli sama sanonta, joka oli omaksuttu myös Ruotsin v. 1921 annetun konkurssilain 28 §:ssä.

Ruotsin, Tanskan ja Norjan uudistettujen takaisinsaantisäännösten mukaan kiinnitetään huomiota lahjan tavanomaisuuteen ja siihen, onko lahja ollut epäsuhteessa antajan taloudellisiin oloihin.

tetyksi konkurssipesään voi peräytyksestä yksityiselle velkojalle tuleva hyöty tosin jäädä jokseenkin vähäiseksi, mikäli jako-osuus ei ole mainittavasti suurentunut. Tämä seikka ei kuitenkaan estä takaisinsaannin hyväksymistä.¹²

Puheena olevasta KS 46 §:n kohdasta saadaan tukea myös sille, ettei Suomenkaan oikeuden mukaan ole sallittua peräyttää tiettyinä juhla- ja merkkipäivinä annettuja tavanomaisia lahjoja. Tämä eräiden maiden konkurssilaissa nimenomaan mainittu takaisinsaannin rajoitus edellyttää kuitenkin, että kysymykseen tulevien syntymä- ja nimipäivä, joulukuun- ja kummilahjojen sekä vastaavien antimien rahallinen arvo on pysytellyt kohtuullisena.¹³

Joidenkin toimialojen työnantajilla on tapana palkita työntekijöitään tiettyinä ajankohtina. Niinpä esim. joulurahaa on voitu jatkuvasti antaa vuosittain liikkeen koko henkilökunnalle. Näitäkään lahjoituksia ei liioin käy peräyttäminen, mikäli ne ovat säilyneet tavanomaisuuden ja kohtuullisuuden rajoissa. Tällaisten antimisenhan katsotaan toisinaan kuuluvan miltei vakiintuneisiin palkkaetuihin.¹⁴

Vastakkaisia mielipiteitä on etenkin Ruotsissa esitetty siitä, millä edellytyksillä palkintolahja (donatio remuneratoria) on peräytettävissä. Kysymys on ollut lähinnä siitä, olisiko tällöin käytettävissä lahjaa koskeva takaisinsaantiperuste vai olisiko turvauduttava muihin perusteisiin. Jälkimmäinen vaihtoehto saisi aikaan, että palkintolahjan peräyttäminen vaikeutuisi tuntuvasti. Tämän vaihtoehdon puolesta on viitattu ensi kädessä siihen, että palkintolahja olisi velvoiteoikeutta säänneltäessä asetettu joissakin kohdin muista lahjoista poikkeavaan ase-

¹² Näin Ruotsin v. 1921 annetun konkurssilain 28 §:stä *Welamson*, mt. s. 226. Kuten edellisessä alav:ssä on mainittu, tämä lainkohta oli ko. kohdassa samansisältöinen kuin Suomen KS:n 46 §:n b-kohta.

Tässä yhteydessä on paikallaan viitata seuraavaan oikeustapaukseen Ruotsista (SvJT 1934 II s. 23 s.): Suurliikemies Ivar Kreugerin kuolinpesän konkurssipesä vaati pesään peräytettäväksi Kreugerin vähän ennen kuolemaansa asianajajalleen lahjoittamaa n. 26.000 kruunun rahaerää. Kannetta vastustettiin sillä perusteella, että lahjoitus konkurssin jättämisestä takia (pesän varat n. 98 miljardia ja velat n. 1.170 miljardia kruunua) merkitsi velkojille erittäin vähän. Svean hovioikeus kuitenkin hyväksyi kanteen äänestyksen jälkeen. Hovioikeuden tuomioon ei haettu muutosta.

¹³ Näin *Grottenfelt*, mt. s. 108 ja *Halila*, Konkurssioikeuden pääpiirteet (1975) s. 99. Vrt. AL 45,2 §, jossa aviopuolisoja kielletään lahjoittamasta toisilleen omaisuutta. Kielto ei kuitenkaan koske sellaisia tavanomaisia lahjoja, joiden arvo ei ollut epäsuhteessa antajan oloihin. Kuten alav:stä 11 ilmenee, tällainen määrittely on omaksuttu muiden pohjoismaiden uudistetuissa takaisinsaantisäännöstöissä.

Useiden maiden konkurssilaissa on tekstissä mainittu takaisinsaannin rajoitus nimenomaan ilmaistu jättämällä tavanomaisen lahjat peräytyksen ulkopuolelle. Saksan liittotasavallan konkurssilaki käyttää ko. lahjoista nimitystä »gebräuchliche Gelegenheitsgeschenke» (32,2 §).

¹⁴ Ks. *Pagenstecher*, Der Konkurs (1950) s. 83.

maan.¹⁵ Tämä perustelu ei kuitenkaan tunnu vakuuttavalta. Ei ensinnäkään ole kiistatonta, missä suhteissa palkintolahjan sääntely olisi erilaista kuin lahjan sääntely yleensä on.¹⁶ Ratkaisevana näkökohtana on pidettävä mielestäni sitä, että palkintolahjan luovuttaminen ei perustu oikeudelliseen velvollisuuteen. Sitä paitsi palkintolahja on velkojen kannalta yhtä vaarallinen kuin muutkin lahjoitukset. Niinpä myös palkintolahjat ovat KS 46 §:n b-kohdan nojalla peräytettävissä lahjoituksina.¹⁷

Lahjoittaa voidaan, paitsi konkreettisia esineitä, myös ns. oikeuksia. Vastaavasti myös kaikkinaisten oikeuksien (esim. saatavien ja immateriaalioikeuksien) lahjaksi luovuttaminen saadaan peräytymään.

Saamisoikeuksia lahjoitettaessa on mahdollista turvautua monenlaisiin operaatioihin. Ensinnäkin on selvää, että saatavan anteeksianto on lahjoituksena peräytettävissä.¹⁸ Toisen henkilön velan maksu kuten myös omaksi ottaminen voivat niin ikään olla lahjaksi arvioitavia oikeustoimia. Näin on laita silloin, kun ko. toimenpiteeseen ei ole ollut oikeudellista velvollisuutta.¹⁹ Vastikkeettoman edun saajana on näissä tilanteissa velasta kulloinkin vapautunut henkilö.

Pyrkiessään siirtämään varojaan sivulliselle velallinen voi käyttää hyväksi myös maksuosoitusta. Jos se henkilö, jolle suoritus osoituksen mukaisesti on tehty, on saanut tällöin lahjana pidettävän edun, takaisinsaanti käy päinsä. Osoitukseen perustuvan maksun jälkeen tilanne on näet yhtäläinen, kuin jos osoituksen antaja (assignantti) olisi velan maksanut. Assignantin velkojat voivat tämän jälkeen käyttää tehokkaasti hyväkseen KS 46 §:n b-kohdan mukaista takaisinsaantikannetta maksuosoituksen saajaa (assignatariusta) vastaan. Ellei tämä kävisi päinsä, takaisinsaantisäännöstöä voitaisiin maksuosoitusten avulla helposti kiertää.²⁰

¹⁵ Näin *Håstad* (Studier i sakrätt, 1980, s. 168), joka kuitenkin ei ole varma kannastaan (»förmodligen»). Samoin, joskin myös epäröiden, *Lennander*, mt. s. 178. — Huomiota on kiinnitetty ensi kädessä LahjaL:n tiettyjen säännösten suhteeseen palkintolahjoihin.

¹⁶ Ks. tästä etenkin *Walin*, *Lagen om skuldebrev m.m.* (1977) s. 228 s. Vrt. myös *Hakulinen*, *Velkakirjalaki* (1965) s. 207.

¹⁷ Näin Ruotsissa *Bengtsson*, SvJT 1962 s. 700 ss., erityisesti s. 705. *Håstad* on myöntänyt tekstissä mainittujen näkökohtien pitävän paikkansa. Hänen on myös ollut pakko todeta, että palkintolahjojen jättäminen lahjan peräytyssäännöksen ulkopuolelle tuottaa vaikeuksia näihin lahjoihin kohdistuvien takaisinsaantikanteiden menestymiselle.

Håstadin kannan johdosta on aiheellista kysyä, miksi olisi kiistanalaisen siviilioikeudellisen ongelman ratkaisun pohjalta syrjäytettävä kiistattomat täytäntöönpanolliset reaiteetit.

¹⁸ Ks. *Halila—Ylöstalo*, *Saamisen lakkaamisesta* (1980) s. 73.

¹⁹ Ks. *Grottenfelt*, mt. s. 109 Sivullisen suorittamasta velan maksusta (ns. maksuväliintulosta) ks. *Halila—Ylöstalo*, mt. s. 23.

²⁰ Kysymyksessä on tällöin ollut itse asiassa tietynlainen epäsuora lahjoitus. Ks. *Ussing*, *Enkelte Kontrakter* (1940) s. 136 ss.

III. Ei voida tyytyä siihen, että vain lahjan kategoriaan vietävissä olevat toimet olisivat peräytyskelpoisia. Velkojen edut edellyttävät, että ensinnäkin käyttöoikeuden vastikkeeton luovutus (käyttölaina) on lahjan veroisena peräytettävissä. Samoin suurehkon rahamäärän antaminen velaksi ilman koronmaksuvelvollisuutta voi joutua peräytyksen kohteeksi.²¹ Ja pantin antaminen toisen henkilön velan vakuudeksi voi olla peräytyskelpoinen toimenpide, ellei panttaukseen ollut juridista velvollisuutta.²²

Takaisinsaannin menestymisen esteenä ei myöskään ole se seikka, että velalliselle on hänen luovuttamastaan etuudesta annettu jonkin verran vastiketta. Oikeusjärjestys ei voi hyväksyä sitä, että takaisinsaantisäännöstö olisi kierrettävissä luovuttamalla velalliselle tältä saatua etuuteen verrattuna vähäarvoinen hinta. KS 46 §:n b-kohdan mukaan ovatkin myös sellaiset oikeustoimet peräytettävissä, joiden voidaan asianhaarojen perusteella päätellä olevan pääasiallisesti lahjan laatuja. Esimerkkeinä tällaisista sekamuotoisista eli -tyyppisistä sopimuksista on ko. lainpaikassa mainittu myynti-, vaihto- ja vuokrasopimukset. Esineen vuokralle luovuttaminen ilman vähäistä vastiketta saat-
taa siis olla peräytettävissä.²³

Kuten jo lain sanonnasta käy päättelemisen, oikeustoimen täytyy objektiivisesti arvioituna olla sellainen, että se on katsottava lahjan veroiseksi oikeustoimeksi (negotium cum donatione mixtum). Epäsuhteen luovutetun etuuden ja saadun vastikkeen välillä on oltava silmiinpistävä.²⁴ Mittapuuta on siis tiukempi kuin se, joka on voimassa OikTL 31 §:n pätemättömyyssäännöksen perusteella. Tämän lainkohdan mukaanhan

²¹ Ks. *Grottenfelt*, mt. s. 109 s. Ko. velaksiannosta on täytynyt koitua velkojille tuntu vahinko, jotta se olisi peräytettävissä. Vähäisten rahamäärien koroton velaksianto eli »vipppaus» ei siis takaisinsaannin kohteena tule kysymykseen.

²² Ks. ko. peräytyksestä enemmän *Havansi*, Pantin takaisinsaannista konkurssissa (1979) s. 101 ss., *Walén*, Borgen och tredjemanspant (1984) s. 340 ss. ja *Ørgaard*, Materiel konkursret (1977) s. 177.

²³ Oikeuskäytännöstä havaitaan, että KS 46 §:n b-kohdan nojalla peräytettyjen oikeustointen joukossa on huomattavan runsaasti juuri sekatyypisiä sopimuksia, etenkin osaksi kaupan ja osaksi lahjan luonteisia.

Ruotsin v. 1975 annetulla lailla uudistetun takaisinsaantisäännöksen mukaan ko. sekatyypinen oikeustoimi on kuvattu ilmauksin »delvis har egenskap av gåva». Aikaisempi säännös käytti sanontaa »huvudsakligen har egenskap av gåva», joka on sama kuin Suomen KS:n käyttämä sanamuoto. Toteutetulla muutoksella, jolla päästiin perintövelolainsäädännön kanssa yhtäläiseen määrittelyyn, on pyritty väljentämään sekaluontoisten lahjoitusten peräyttämisedellytyksiä. Ks. *Lennander*, mt. s. 174.

Sekatyypisistä oikeustoimista yleensä ks. *Pekkanen*, Sekatyypinen työsopimus (1966) s. 118-193.

²⁴ Oikeuskäytännöstä on hankala löytää edes likimääräistä mittapuuta sille, milloin tekstissä mainittu epäsuhte on olemassa. Etenkin varhaisempina aikoina on peräytetty pääasiallisesti lahjaksi arvioituina sopimuksina maatilan kauppia, joissa kauppahinta

kiskomisen edellytykseksi riittää se, että vastaava epäsuhte on ollut ilmeinen. Näin ollen on mahdollista, että tiettyä oikeustointa voidaan moittia menestyksellisesti OikTL 31 §:n nojalla, vaikkei oikeustoimi olisikaan KS 46 §:n b-kohdan perusteella peräytettävissä.²⁵

Määriteltäessä vastikkeen kuten myös luovutetun etuuden arvoa on pidettävä silmällä oikeustoimen suorittamisen aikaan vallinneita olosuhteita. Niinpä sopimus ei muutu lahjan veroiseksi sen johdosta, että vastikkeeksi luovutetun omaisuuden (esim. arvopapereiden) arvo perästäpäin romahtaa.²⁶ Tällaista oikeustointa voidaan kuitenkin tehokkaasti moittia jollakin muulla perusteella. Kysymyksen tulevat tällöin etenkin OikTL 30 ja 33 §:n nojalla ajettavat moitekanteet.²⁷

Takaisinsaannin kohteeksi joutunut sivullinen ei voimassa olevan oikeutemme mukaan voi torjua peräyttämistä sillä, että hän joko luopuu osasta saamiaan etuja tai lisää luovuttamaansa vastiketta. Peräytettäväksi vaadittua lahjaesinettä ei myöskään onnistuta pitämään tarjoamalla siitä täyttä hintaa. Tällaisia sopimuksen sovitteluja täytäntöönpano-oikeudellinen takaisinsaanti ei tunne, eikä OikTL 36 §:n (L:ssa 17. 12. 1982) mukainen oikeustoimen sovittelu ulotu ko. takaisinsaantiin, jossa on kysymyksessä täytäntöönpanoa häirinneen tai estäneen oikeustoimen kohtalo.²⁸ Eri asia on, jos konkurssipesä tai takaisinsaantia hakenut ulosmittausvelkoja suostuu pitämään oikeus-

on ollut joko yksinomaan tai pääasiallisesti myyjälle myönnetty elinkautinen eläke. Ks. esim. KKO 1931 II 549 ja 1934 II 551.

Perintö- ja lahjaverolain 18,3 §:ssä on määritelty lahjan veroinen myyntisopimus sellaiseksi kaupaksi, jossa hinta on ollut enintään kolme neljäsosaa myydyin esineen arvosta. Tätä kriteeriä ei voida ottaa ohjueksi KS 46 §:n b-kohtaa tulkittaessa. Ks. tämän johdosta esim. *Suviranta*, Palkkatyön käsite vero-oikeudessa (1961) s. 73.

²⁵ Kiskomisesta oikeustoimen pätemättömyysperusteena ks. esim. *Kivimäki — Ylöstalo*, Siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa (1973) s. 395 ss.

On kuitenkin otettava huomioon, että kantajan todistustaakka käytettäessä moiteperusteina OikTL:n mukaisia yleisiä pätemättömyysperusteita on selvästi raskaampi kuin haettaessa takaisinsaantia KS 46 §:n b-kohdan nojalla kysymyksen ollessa lahja tai lahjan veroinen oikeustoimi. Ks. *Halila*, Todistustaakan jaosta (1955) s. 145 ss. Konkurssi-velkojalla ei sitä paitsi ole moitelegitimaatiota ko. pätemättömyyskanteen ajamiseen.

²⁶ Ks. *Erwin Munch-Petersen*, mt. s. 136; *Mentzel — Kuhn*, mt. § 32: 8.

Epäedullisen sopimuksen solmimista ei sinänsä voida pitää lahjoituksen veroisena oikeustoimena. Ks. *Walén*, Materiell konkursträtt s. 132.

²⁷ Moitekanne saattaa menestyä lähinnä silloin, kun velallisen sopijakumppani on ollut selvillä ko. arvon tulevasta romahduksesta. Ko. moitekanteen osalta pätee myös se, mitä edellä on todistustaakasta ja moitelegitimaatiosta mainittu alav:ssä n:o 25.

OikTL 30 ja 33 §:stä ks. *Kivimäki — Ylöstalo*, mt. s. 408 ss. ja 424 ss. Jälkimmäisestä lainkohdasta erityisesti oikeuskäytännön valossa ks. *Wilhelmsson*, Om tro och heder i finsk avtalsrätt. Oikeustiede — Jurisprudentia XI (1978) s. 34—88.

²⁸ Ks. *Lejman*, mt. s. 3 s. — Takaisinsaannin kohteena olevan sopijakumppanin toiveet sovittelun aikaan saamiseksi poikkeavat olennaisesti niistä tarpeista, joihin v. 1982 annetulla lailla uudistettu OikTL 36 §:n mukainen sopimusehtojen sovittelu perustuu. Ks. tästä sovittelusta *Wilhelmsson*, Vakiosopimus (1985) s. 70—107.

toimen voimassa kerrotuin tavoin muunnettuna. Mutta pakottaa ei velkoja siihen voida.²⁹

Lisäksi on syytä huomauttaa, että lahjan veroiseksi arvioitava oikeustoimi on säilytettävä takaisinsaannin näkökulmasta yhtenä kokonaisuutena; siitä ei siis ole lupa muovata kahta rinnakkaista oikeustointia (esim. lahjaa ja kauppaa). Perintö- ja lahjaverolain 18,3 § tosin tuntee lahjoitusta lähentelevän oikeustoimen eräänlaisen jakamisen kahtia. Tässä tapauksessa on kuitenkin kysymyksessä vero-oikeudessa käytäntöön otettu omalaatuinen järjestely, jollaista ei sovi hyväksyä analogian tietä sovellettavaksi KS 46 §:n tulkinnessa.³⁰

Tässä yhteydessä on paikallaan mainita, että KS 46 §:n b-kohdan lopussa oleva säännös velkojen vahingoittamiseksi solmitun sopimuksen peräyttämistä on aiheettomasti sijoitettu lahjaa koskevan peräyttämissäännöksen yhteyteen. Tämä yleisluonteinen säännös on itse asiassa perinteisen actio Paulianan vastine voimassa olevassa lainsäädännössämme, peräytysnormiston yleislauseke, joka kuuluisi ilman muuta olla laissa erillisenä kohtana siihen tapaan kuin yleensäkin eri maiden konkurssilaeissa.³¹

IV. Lahjan ja lahjan veroisena pidettävän oikeustoimen peräytys-edellytysten arvioinnin yhteydessä on tullut esille joitakin rajatapauksia, joista on aiheellisesti esitetty erilaisia mielipiteitä.

Epävarmuutta on ilmennyt mm. siitä, käykö peli- ja vedonlyöntivelkojen sekä yleensä ns. luontais- eli vajanaishvelvoitteiden maksun peräyttäminen päinsä. Myönteisen vastauksen puolesta puhuu se seikka, ettei ko. velvoitteiden periminen tuomioistuinteitse menesty. Samoin on konkurssivalvonnan laita. Mutta jos velallinen on maksanut luontaisvelvoitteen, hän ei voi saada suoritustaan edunpalautuskanteen avulla palautetuksi. Edunpalautus ei menesty silloinkaan, kun maksa-

²⁹ Tekstissä puheena olevan sovittelun käytäntöön ottamisissa tietyissä peräyttämistapauksissa voitaneen de lege ferenda puoltaa. Todettakoon, että muiden pohjoismaiden hiljattain uudistetut takaisinsaantisäännöt tuntevat ko. sovittelun, mutta ainoastaan varsin rajoitetusti. Niinpä vain Tanskan konkurssilain mukaan käy päinsä kohtuussyistä sovitella lahjan palauttamisvelvollisuutta (po. lain 78 §). Näitä säännösuutuuksia tulkittaessa on lisäksi noudatettu tiukkaa linjaa. Ks. *Lennander*, mt. s. 350 ss.

³⁰ Lahjasta jakamattomana oikeustoimena siviilioikeuden mukaan ks. *Hakulinen*, *Velvoiteoikeus I*. Yleiset opit (1965) s. 180 ja *Zitting — Rautiala*, *Esineoikeuden oppikirja* (1982) s. 302.

Siviili- ja vero-oikeuden säännöllisten arviointien eroavuuksista ks. *Bergström*, *Skatter och civilrätt* (1978), passim, erityisesti lahjan ja muiden saantojen osalta s. 152 ss.

³¹ Ko. yleislausekkeen erikoinen sijoitus lieene ollut yksi niistä syistä, joiden takia lauseke on jäänyt meillä oikeuskäytännössä melkoisessa määrin syrjään. Tosin tämän palautusperusteen edellyttämän vahingoittamistarkoituksen selvittäminen ei ole helposti toteutettavissa. — Ks. säännöksen johdosta etenkin *Chydenius*, mt. s. 32 ss.

ja on luullut maksaneensa kannekelpoisen velvoitteen. Maksu on ollut tällöinkin »laillinen» eikä mikään lahja.³² Niinpä on myös katsottava, ettei luontaisvelvoitteen maksua saada KS 46 §:n b-kohdan nojalla peräytetyksi.³³

Mitä juuri on lausuttu, soveltuu myös vanhentuneen velan maksuun. Tämäkin maksu on pätevä eikä ole liioin takaisinsaannin tietä peräytettävissä, oli maksaja ollut hyvässä uskossa tai ei.³⁴ Asiaan ei myöskään vaikuta, millainen vanhentumisaika (yleinen vai erityinen) on kysymyksessä ollut.³⁵

Velkojille voi aiheutua taloudellisia menetyksiä sen johdosta, että velallinen on ollut passiivinen ja lyönyt laimin ryhtyä etujensa valvomiseksi tiettyihin toimenpiteisiin. Velallinen on esim. päästänyt saamisensa vanhentumaan tai jättänyt sen julkisessa haasteessa ilmoittamatta taikka lyönyt laimin testamentin valvonnan. Myös useissa muissakin yhteyksissä saattaa velallisen passiivisuudesta koitua velkojille vahinkoa. Tällaisten laiminlyöntien motiivit voivat olla ainakin osittain samoja, jotka johtavat maksukyvyttömän velallisen lahjoitteluun varjoaan ja joista edellä jo oli puhetta.

Velallisen kerrotun kaltaista passiivisuutta ei voida kuitenkaan ilman muuta pitää sellaisena käyttäytymisenä, joka kelpaisi KS 46 §:n mukaisen takaisinsaannin perustaksi. Lahjaksi tai lahjan veroiseksi oikeustoimeksi sitä ei voida konstruoida, koska ko. passiivisuus sellaisenaan ei käy oikeustoimesta. Tosin on ainakin periaatteessa mahdollista, että johonkin ko. laiminlyöntiin sisältyy lahjoittamistarkoitus. Tällaista motiivia on kuitenkin työlästä näyttää toteen.³⁶

Periaatteessa on myös mahdollista, että velallisen passiivisuus on tulkittavissa konkludenttiseksi tahdonilmaisuksi, vaikkei minkäänlaista lahjoittamistarkoitusta ollut olemassa. Tällainen tahdonilmaisus voi puolestaan olla osana sellaista velkojia vahingoittamiseen tähtäävää sopi-

³² Ks. *Hakulinen*, Velvoiteoikeus I s. 34 ja *Ussing*, mt. s. 411 ss.

³³ Ks. *Lejman*, mt. s. 94; *Lennander*, mt. s. 178 alav. 40; *Mentzel — Kuhn*, mt. § 32: 4.

³⁴ Näin *Grottenfelt*, mt. s. 109; *Braekhus*, Konkursrätt. Utvalgte emner (1970) s. 97. Toisin *Chydenius*, mt. s. 28.

³⁵ Saamisten yleisten ja erityisten vanhentumisaikojen väliset tietyt eroavuudet eivät saa aikaan, että vanhentuneen velan maksu olisi arvioitava eri tavoin sen mukaan, kumman tyyppisestä ajasta kulloinkin on kysymys. Ks. tästä *Rekola*, Saamisoikeuden vanhentuminen II (1938) s. 392 ss.

³⁶ Ks. edellisen johdosta esim. *Walén*, Materiell konkursrätt s. 134. ja *Lennander*, mt. s. 176 s.

Aktiivista luopumista perinnöstä ja valvotun testamentin avulla saadusta omaisuudesta on sitä vastoin pidettävä sellaisena lahjoituksen veroisena toimenä, johon takaisinsaanti voidaan tehokkaasti kohdistaa.

musta, jonka peräyttäminen on KS 46 §:n b-kohdan loppusäännöksen nojalla mahdollista. Tähän säännökseen perustuvat kanteet johtavat kuitenkin vain harvoin toivottuun tulokseen. Ko. kanne menestyy näet vain, jos kantaja pystyy näyttämään toteen, paitsi sopimuksen olemassaolon, myös sen, että sopimuksella on pyritty vahingoittamaan velkoja. Näin raskaasta todistustaakasta on hankala selviytyä.³⁷

Fyysisen henkilön velkojille saattaa koitua taloudellisia menetyksiä myös siitä, että velallinen on tehnyt työtä ja saanut siitä vain niukkaa palkkaa tai ei ole saanut palkkaa ollenkaan. Ellei ole nimenomaan sovittu, että työ on ilmaiseksi suoritettava, tai ellei tällainen tarkoitus käy asianhaaroista ilmi, velallisen kuuluu TSL 1,1 §:n perusteella saada palkkaa, ja velallisen konkurssipesä voi tätä palkkaa vaatia pesälle.³⁸ Mutta käykö päinsä saada KS 46 §:n b-kohdan nojalla peräyttämään sellainen sopimus, jossa velallinen on sitoutunut tekemään työtä ilmaiseksi tai peräti olematonta palkkaa vastaan?

Kysymyksessä oleva sopimus voidaan saada peräyttämään KS 46 §:n b-kohdan loppusäännöksen tarkoittamana velallisia vahingoittavana sopimuksena, mikäli tämän säännöksen soveltamisen edellytykset onnistutaan saamaan selvitetyiksi.³⁹ Periaatteessahan käynee päinsä katsoa sopimus työn ilmaisesta suorittamisesta myös lahjan veroiseksi oikeustoimeksi ja tällaisena KS 46 §:n nojalla peräytettävissä olevaksi. Mutta takaisinsaantikanteen hyväksyminen saa aikaan sen, että kanteen kohteena oleva sopimus kumotaan ja sopimuksen perusteella tehdyt suoritukset palautetaan puolin ja toisin. Tehty työ on kuitenkin sellainen realiteetti, jonka palautus ei ole noin vain toteutettavissa eikä myöskään järkevää. Tämän takia voisi ehkä olla tarkoituksenmukaista luoda sellainen velkojen käytettävänä oleva keino, joka voitaisiin ko. tilanteissa kohdistaa vain työstä maksettavan kohtuullisen hyvityksen saa-

³⁷ Ks. edellisen johdosta edellä alav:ssä 31 olevaa esitystä. — Passiivisuuden vaikutuksesta sopimussuhteen syntyyn ks. *Karlgren*, Passivitet (1965) s. 65 ss.

³⁸ TSL 1,1 §:n vastikkeellisuusolettamasta ks. *Sarkko*, Työoikeus. Yleinen osa (1980) s. 24 s.

³⁹ Tekstissä mainittu mahdollisuus käy ilmi KKO:n ratkaisusta 1979 II 71. Tässä tapauksessa oli näytetty tarkoituksena olleen, että tietyt tehtävät hoidettaisiin palkatta. Mutta kun ei ollut esitetty sellaisia seikkoja, joista voitaisiin päätellä sopimuksella pääasiallisesti tarkoitetun velkojen edun loukkaamista tai että takaisinsaantia konkurssipesään koskevien säännösten nojalla olisi suoritettava konkurssipesään korvausta, kanne hylättiin. Tapaus oli tosin sellainen, johon TSL ei soveltunut (toiminta yrityksen toimitusjohtajana). Yhtäläinen vastikkeellisuusolettama on kuitenkin voimassa myös ko. tapauksessa, kuten ratkaisustakin voidaan päätellä.

Kanne hylättiin tässä tapauksessa siis väittämistaakan perusteella. Ratkaisun selostuksen otsikko on kylläkin laadittu siihen tapaan, kuin kyseessä olisi ollut todistustaakan soveltaminen. Ks. väittämistaakasta esim. *Lappalainen*, LM 1986 s. 756 ss.

miseen velkojen hyväksi.⁴⁰

Työntekijän palkkasaaminen on saamisoikeus, johon kohdistuvia määräämistoimia arvostellaan velkojen kannalta kuten oikeustoimia yleensäkin. Tästä seuraa, että esim. palkkasaamisen lahjoitus ja anteeksianto voidaan peräyttää Ks 46 §:n b-kohdan nojalla.

V. Voimassa olevan oikeutemme mukaan se ajanjakso, jonka kuudessa peräytettävissä olevan lahjan tai vastaavan toimen on täytynyt olla suoritettu, eli ns. kriittinen aika on kuuden kuukauden aika ennen konkurssin alkamispäivää tai ulosmittauksen hakemispäivää.⁴¹ Tietyissä tapauksissa on KS 46 §:n g-kohdan mukaan kuitenkin voimassa vuoden pituinen aika. Ko. kohdan 1. kappaleen mukaan vuoden mittainen aika on noudatettavana silloin, kun peräytettävä oikeustoimi on kohdistunut velallisen lainpaikassa lähemmin määritellyssä sukulais- tai lankoussuhteessa olevaan henkilöön. Juuri lähiomaisten piirissä onkin ymmärrettävistä syistä erityinen kiusaus ryhtyä jo varhaisessa vaiheessa velkoja vaarantaviin omaisuusjärjestelyihin. V. 1978 annetulla lailla mainittuun g-kohtaan liitetty uusi 2. kappale ulottaa vuoden pituisen kriittisen ajan osakeyhtiön ollessa velallisen sellaisiin oikeustoimiin, joissa toisena osapuolena on yhtiössä osakeomistuksen tai jonkin muun perusteen nojalla määräämisvallan saanut henkilö tai tämän henkilö tai tällaisen henkilön lainkohdassa kuvattu lähiomainen.⁴²

Kiinteistön luovutuksen yhteydessä on KS 46 §:n mukaan annettu ratkaiseva merkitys sille päivälle, jona luovutuksen johdosta haettiin

⁴⁰ Jossakin määrin analoginen on se elatusapusaamisten pakkoperintää vaarantava järjestely, jonka eliminoimiseksi otettiin käytäntöön UL 4: 9b:ssä ja 4: 9c:ssä säännelty menettely. Ks. näistä lainkohdista Halila — Havansi, Ulosotto-oikeuden oppikirja (1986) s. 143 s.

Joissakin poikkeuksellisissa tapauksissa konkurssipesä voinee turvautua myös OikTL 36 §:n (L:ssa 17. 12. 1982) tarkoittamaan vastikkeen määrän sovitteluun. Tämä sovitteluhan on (ainakin periaatteessa) käytettävissä myös kohtuuttoman alhaisen vastikkeen korottamiseksi. Ks. *Wilhelmsson*, Vakiosopimus s. 78.

Konkurssivelallisen solmima työ sopimus voi olla myös pätemätön OikTL 31 §:n perusteella, jolloin pesä voi moittia sopimusta.

Tekstissä kerrotun kaltaisia ongelmia saattaa tulla esille yleensäkin työntekoa koskevien sopimusten yhteydessä. Näiden ongelmien ratkaisuun vaikuttavat mutatis mutandis ne näkökohdat, joita on tuotu esille työ sopimuksen osalta.

⁴¹ Ko. kriittinen aika oli alkuaan vain 30:n päivän mittainen. Vasta v. 1935 annetulla lailla aika sai nykyisen pituutensa. Tällöin pyrittiin yhdenmukaisuuteen sen kanssa, mikä oli voimassa useissa muissa maissa, mm. Ruotsissa. Ks. tästä HE 1934: 102 s. 4 s.

Velkoja-aloitteisessa konkurssissa luetaan kuitenkin kriittiseen aikaan myös konkurssihakemuksen jättämisen ja konkurssiin asettamisen välinen aika.

⁴² Tekstissä mainitulla säännöksellä, joka annettiin nykyisen OYL:n säätämisen yhteydessä, pyrittiin ensi kädessä torjumaan niitä väärinkäytöksiä, joita yhdenmiehen osakeyhtiössä saattaa esiintyä velkojen vahingoksi. Ks. HE 1977: 27 s. 12 ja 124. Ko. säännös olisi tullut ulottaa koskemaan myös muita yhtiömuotoja.

lainhuudatusta. Irtaimen tavarahan osalta on taas vastaavana hetkenä se päivä, jona lahjaksi antaminen, s.o. hallinnan siirto tapahtui. Poikkeuksellisesti voi myös irtaimen omaisuuden luovutuksen yhteydessä tulla sovellettavaksi lainhuudatushetkestä alkavaksi luettava aika. Näin on laita silloin, kun kiinteistön luovutuksen yhteydessä on annettu myös irtainta omaisuutta, jolle ei ole määrätty eri hintaa.⁴³

Hallinnan siirrosta laskettavaa määräaika sovelletaan LahjaL 3,1 §:n sisältämän määräyksen pohjalta myös osakekirjoihin, juokseviin velkakirjoihin ja muihinkin asiakirjoihin, joiden esittäminen on velkomisen tai yleensä oikeuden käyttämisen edellytyksenä eli siis ns. esittämispapereihin. Jos tällaiseen asiakirjaan perustuva saaminen annetaan anteeksi, katsotaan siten tapahtunut lahjoitus saman lainkohdan mukaan kuitenkin täytetyksi vasta, kun asiakirja on palautettu tai tehty kelpaamattomaksi.⁴⁴

Mutta jos lahjan saajalla jo oli lahjoitettu esine ennestään hallussaan — hallinta on siis lahjoituksen johdosta muuttunut omistajanhallinnaksi —, on ratkaisevana ajankohtana pidettävä lahjan saajalle annetun ilmoituksen suorittamista (ns. *brevi manu traditio*). Sitä vastoin lahjoitusta ei voida katsoa täytetyn sillä, että lahjoittaja (siihen astinen omistaja) ryhtyy pitämään esinettä hallussaan lahjan saajan lukuun esim. tallettajana (ns. *constitutum possessorium*). Tässä tapauksessa vaaditaan lahjan täyttymiseksi siis *traditio*.⁴⁵

Milloin lahjoitetusta omaisuudesta on olemassa tavallinen velkakirja, lahjoitus on täytetty LahjaL 3,2 §:n nojalla silloin, kun saatavan siirrosta on velalliselle ilmoitettu. Samaa sääntöä on po. lainkohdan mukaan sovellettava myös suulliseen sitoumukseen perustuviin saamisiin samoin kuin sellaisiin saamisiin, jotka perustuvat muunlaiseen asiakirjaan kuin esittämispaperiin tai tavalliseen velkakirjaan. Siirtoilmoitus on yleensä lahjoittajan tehtävä. Mutta jos lahjoituksen täyttöä on edeltänyt LahjaL 1 §:n mukainen sitova lahjanlupaus, lahjan saajakin voi suorittaa ilmoituksen. Mikäli LahjaL 3,2 §:n tarkoittama saaminen

⁴³ Näin KKO 1955 II 3 (LM 1955 s. 332 s.). — Tuomioistuinkäytännössämme on esiintynyt ymmärrettävää epävarmuutta siitä, onko määräaika luovutusta KS 46 §:n b-kohtaa sovellettaessa pidettävä kiinteänä omaisuutena. Ratkaisussa KKO 1956 II 74 päädyttiin tässä kysymyksessä kielteiseen tulokseen (äänestys 3—2). Enemmistön kantaa voidaan tuskin pitää oikeana osuneena. Ks. *Hyvönen*, Määräaika luovutuksensaajan oikeusasemasta (1970) s. 99 ss.

⁴⁴ Ks. ko. lainkohdan johdosta *Hakulinen*, Velkakirjalaki s. 219 ss. ja *Walin*, Skuldebrevslagen m.m. s. 236 ss.

⁴⁵ Näin nimenomaan takaisinsaannin näkökulmasta *Hagerup — Paulsen*, mt. s. 240. Irtaimen esineen luovutusten osalta yleensä ks. *Zitting*, Saantosuoja (1956) s. 77 s. ja erityisesti *Aure(järvi)*, DL 1970 s. 187 ss.

annetaan anteeksi, velkakirjaa tai vastaavaa saamistodistetta (mikäli sellainen on olemassa) tarvitse palauttaa eikä tehdä kelvottomaksi. Pelkkä ilmoitus velalliselle siis tässä tilanteessa riittää.⁴⁶

Lahjal 1,2 §:stä ilmenee, ettei sinänsä sitova irtaimen omaisuuden lahjanlupaus merkitse mitään lupaaajan velkojia kohtaan. Sitten kun lahjanlupaus on ko. lain 2 §:n mukaisesti täytetty, lahjoittajan velkojilla on käytettävinsä KS 46 §:n b-kohdan nojalla ajettava takaisinsaantikanne. Tämä kanne on pantava vireille lahjanlupauksen täyttämisestä alkaen luettavassa määräajassa.⁴⁷

Peräyttämiskanteen kohdistuessa sellaisiin etuuksiin, jotka eivät ole esineitä eivätkä saataviakaan, sopimuksen tekohetki on se ajankohta, josta lähtien takaisinsaannin määräaika on laskettava. Sopimuksenteon ajankohtaan joudutaan turvautumaan vastaavasti myös silloin, kun joku irtaimen esineen yhteisomistajista on luovuttanut osuutensa esineeseen tai irtaimen omaisuuden yhteisomistajat ovat keskenään solmiminsa sopimuksin muuttaneet omistamiensa osuuksien suuruutta. Traditio ei näissäkään tapauksissa voi tulla kysymykseen.⁴⁸

VI. Edellä oleva esitys ei kata kaikkia niitä tapauksia, joissa lahjaan tai lahjan veroiseen oikeustoimeen kohdistuva peräyttämiskanne saattaa menestyä. Niinpä KS 46 §:n h-kohdassa on erityissäännös AL:n mukaisen osituksen peräyttämisestä silloin, kun velallinen on osituksessa luopunut huomattavassa määrin oikeudestaan.⁴⁹ Sitä paitsi AL:n kihlakumppanien ja aviopuolisojen välisiä lahjoja koskevat säännökset sivuavat KS:ssä säänneltyä takaisinsaantia.⁵⁰ Näihin perheoikeudellisiin sääntelyihin sen enempää kuin muihinkaan lahjan peräyttämiseen

⁴⁶ Ks. po. säännöksestä *Hakulinen*, Velkakirjalaki s. 222 s. ja *Walén*, Skuldebrevslagen m.m. s. 237 s.

⁴⁷ Ks. *Hakulinen*, Velkakirjalaki s. 204 s. ja *Muukkonen*, Esisopimus (1960) s. 95 s. sekä erityisesti *Aurel(järvi)*, DL 1970 s. 174 ss.

Jos velallinen on puolestaan luopunut hänelle annetusta tekstissä mainituin edellytyksin lupaaajan velkojia sitovasta lahjanlupauksesta, velallisen omilla velkojilla on käytettävinsä takaisinsaantikanne. Ks. *Walén*, Materiell konkursrätt s. 134.

⁴⁸ Ks. *Kyläkallio*, Määräosainen yhteisomistus (1965) s. 61 ss. ja 90 ss. — Jos luovutuksen kohteena on ollut osuus kiinteistöstä, luovutuksen täytyy tapahtua MK 1: 2:n muotomääräysten mukaisesti; saanto on tällöin myös lainhuudatusvelvollisuuden alainen. Lainhuudatuksen hakemispäivä on näin ollen tässä tilanteessa ratkaiseva ajankohdasta takaisinsaannin näkökulmasta.

⁴⁹ AL:n mukaiseen ositukseen kohdistuvasta takaisinsaannista ks. *Rautiala*, Ositus (1950) s. 305 ja *Aarnio — Helin — Mahkonen*, Suomen avioliitto-oikeus (1985) s. 330 s.

⁵⁰ Milloin AL 45 §:n aviopuolisolle säätämää lahjoituskieltoa on rikottu, velkojien ei ole tarpeen turvautua ulosmittaus- tai konkurssitakaisinsaantiin saadakseen lahjoituksen tehottomaksi. Ks. *Zitting*, JFT 1951 s. 179 s. ja *Aarnio — Helin — Mahkonen*, mt. s. 334. Kihlalahjaan kohdistuva takaisinsaantikanne on sitä vastoin tarpeen, jos velkoja haluaa ko. lahjan peräytettäväksi. Ks. *Oiva Huttunen*, Avioliittolaki (1945) s. 272.

liittyviin normeihin (esim. prosessuaalisiin määräyksiin) ei tässä esityksessä puututa.

Velallisen jouduttua konkurssiin hänen lahjoituksensa ja lahjan veroiset oikeustoimensa voivat toteuttaa myös RL 39: 2:n 1. kohdassa tarkoitetun konkurssirikoksen tunnusmerkistön. Kun kantajalla vaadittaessa korvausta rikoksen perusteella on raskaampi todistustaakka kuin haettaessa takaisinsaantia mm. edellä mainittujen oikeustointen johdosta, ko. rikokseen perustuvaan korvauskanteeseen lahjoitustilanteissa turvaudutaan vain harvoin.⁵¹

Suomen vuodelta 1868 oleva konkurssilainsäädäntö on vanhentunut ja kaipa pikaista uudistamista.⁵² Tämä koskee myös KS:n takaisinsaantinormeja, joita ko. säädöksen pitkän voimassaolon aikana on vain melko vähän parannettu. Niinpä myös KS 46 §:n b-kohta on edelleen voimassa suurin piirtein alkuperäisessä muodossaan.⁵³ Tästä huolimatta ei liene syytä olettaa, että KS:n nykyistä lahjan ja lahjan veroisen oikeustoimen peräytyssäännöstä olisi tarpeen konkurssioikeuttamme uudistettaessa asiallisesti kovin syvällisesti muuttaa. Säännöksen sisältö ei näet ratkaisevasti poikkea viime vuosikymmenien aikana eri maissa säädettyjen peräytysnormien vastaavista kohdista. Esim. Ruotsin konkurssilain lahjan peräyttämistä koskeva 31 § (L:ssa vuodelta 1975) eroaa Suomen kysymyksessä olevasta säännösvanhukselta itse asiassa vain melko vähän.⁵⁴

⁵¹ Rikokseen perustuvaa vahingonkorvausta koskevissa oikeudenkäynneissä noudattavasta todistustaakan jaosta ks. *Lappalainen*, Vahingonkorvausvaatimuksesta rikosjutussa (1986) s. 60 s. ja 446 ss.

RL 39: 2:n 1. kohdan tarkoittamasta konkurssirikoksesta ks. *Heinonen*, Velallisen konkurssirikoksista (1966) s. 175 ss. — Todettakoon, ettei mainittu konkurssirikos kuulu niihin rikoksiin, joiden avulla hankittu omaisuus KS 46 §:n 1. kohdan nojalla peräytyy lunastuksetta konkurssipesään.

⁵² V. 1927 julkaistussa artikkelissaan *Sjöström* katsoi konkurssilainsäädännön kaipaavan kokonaisuudistusta ja esitti suuntalinjat tarvittavaa lainsäädäntötyötä varten (JFT 1927 s. 59-73). Tällöin konkurssisääntö oli vasta lähes 60:n vuoden ikäinen. Nyt on Sjöströmin artikkelin ilmestymisestä kulunut täydet 60 vuotta, eikä kaivattua uudistusta ole vielääkään näköpiirissä.

⁵³ Tekstissä mainittua lainkohtaa on muutettu kaksi kertaa. V. 1929 siirrettiin säännöksen lopusta oikeustoimen peräyttämisen tiettyjä liitännäisseuraamuksia koskeva normi KS 46 §:n uudeksi i-kohdaksi. V. 1935 kriittinen aika pitennettiin nykyiselleen.

⁵⁴ Eroavuutena on edellä alav:ssä 23 esillä olleen sekatyypisen sopimuksen määrittelyn ohella vain kuutta kuukautta pitemmän kriittisen ajan käytettävyyys ja pituus.